

NOVA

vereniging
vrienden van
Archeon

Nieuws van de Vereniging Vrienden van Archeon

APRIL 2023 | JAARGANG 27 No.1

In dit nummer

2. De voorzet **3.** Ondertussen in Archeon **4.** Terugblik VVvA in Sauerland **6.** Prehistorische levenskunst **8.** Praatje met de Bouwgroep **9.** Muziekrubriek **10.** Nora en Servais zwaaien af **12.** Over de Vrienden **14.** Vrouwe Hadewij **15.** Boeken en tentoonstellingen **16.** Strip door Gilivs

Leven doe je zo Levenskunst door de eeuwen heen

VVvA-vrijwilligers van de Bouwgroep realiseerden onlangs deze Romeinse schuur (fabrica) vlakbij de eveneens door hen gebouwde Romeinse muur in Museumpark Archeon.

v.l.n.r. Quinn Roest, John van Cuilenburg, Ton Zevenhoven, Anton Lammers, Nico Bosdam

Foto: Willem de Jeu

De voorzet

Het wordt een topseizoen voor Archeon en VVvA!

2023 is amper begonnen en het bruist meteen alweer van de plannen. In 2022 kwamen de bezoekers gelukkig weer in groten getale naar ons geliefde Archeon. Archeon dat voor 2023 weer een aantrekkelijk en ambitieus programma heeft opgezet en daarbij ook weer de enthousiaste inbreng van onze VVvA vrijwilligers en dat zijn er gelukkig heel veel, nodig heeft.

De onlangs gehouden banenmarkt heeft veel nieuwe medewerkers opgeleverd en belangrijker nog een flink aantal enthousiaste nieuwe vrijwilligers voor VVvA. De vrijwilligerscommissie is druk bezig om deze vrijwilligers een goede plek te geven in het park of bij een van de VVvA groepen.

Ook de activiteitencommissie van de VVvA heeft niet stilgezeten en organiseert dit jaar een fraaie serie lezingen en heeft een mooie najaarsreis naar de Bourgogne in de planning. Het gaat goed met de vereniging. Het aantal leden- en vrijwilligers blijft prettig doorgroeien. Alphen a.d. Rijn inclusief Zwammerdam, Wereldstad aan de Limes, heeft ook in 2023 weer veel activiteiten.

Zo komen er activiteiten zoals het Romeins festival, de Romeinse weken en de Limes Classic. Ook zullen er in het centrum van Alphen, bij Archeon en Nigrum Pullum veel bezienswaardigheden zijn. Daarnaast ook games en educatie voor de kinderen. Zie www.romeinsalphen.nl voor meer informatie.

Voorzitter gezocht

Ik ben inmiddels aan mijn 10e en laatste jaar als voorzitter bij VVvA begonnen en zal volgende jaar april terugtreden als voorzitter. Daarom roep ik graag geadigden op om met mij contact op te nemen voor deze leuke en interessante "baan" bij de leukste vereniging van Nederland. Mail: voorzitter@vrienden-archeon.nl en ik ga graag een verkennend gesprek met je aan.

Leo van Sister | voorzitter

VVvA agenda

Datum	Soort evenement	Waar	Wat
07 april	Johannes passie gezang	Klooster	Viering Goede Vrijdag (Minderbroeders)
8-10 april	Middeleeuws leven	Archeon	Scheepsbemanning Allemansend
15 en 16 april	Evenement	Archeon	Schots weekend
28 april t/m 2 mei	Evenement	Archeon	Romeins weekend
2 mei	Lezing VvVA	Archeologiehuis	Achter de schermen bij het Verhaal van Nederland
7 en 14 mei	Processie	Archeon	Marieprocessie in Gravendam
13 en 14 mei	Evenement	Archeon	Landelijke Canondagen
18 en 21 mei	Festival	Archeon	Internationaal Vikingfestival
20 mei	Evenement	Archeon	Jaarlijkse Grijze Jager Dag
6 juni	Lezing VvVA	Archeologiehuis	Archeologie in de regio Zuid-Holland
16-18 juni	Evenement	Archeon	Nationale Archeologiedagen
17 juni	Limes fietstocht	Zwammerdijk	Limes Classic fietstocht
15-21 juli	Evenement	Archeon	Prehistorische week
22-29 juli	Evenement	Archeon	Middeleeuwse week
30 juli t/m 12 aug	Evenement	Archeon	Internationaal Romeins festival
22-27 augustus	Evenement	Archeon	Internationaal Vikingfestival
2023: nieuwe activiteiten, zie www.vrienden-archeon.nl en www.archeon.nl			

Ondertussen in Archeon

Door Monique Veldman, directeur Museumpark Archeon

Dit voorjaar kijken we tevreden terug op een drukbezochte en succesvolle winterperiode. We organiseerden onder andere de MidwinterFair, de kerstvakantie, de ijsbaan, de Tijd-Tovenarijshow en de mooie tentoonstelling Wereld vol Goden in het Romeins badhuis. Dit jaar organiseerden we het winterprogramma met extra veel plezier, want de twee voorgaande winters was dit allemaal niet mogelijk vanwege corona. Nu staat het nieuwe seizoen weer voor de deur.

We hebben de afgelopen maanden hard gewerkt. Zo heeft de boerderij uit de Lineair Bandkeramiekperiode in de prehistorie nu een nieuw rieten dak, zijn de middeleeuwse daken gerepareerd en krijgt de Arena een nieuwe omheining. Ook het hek van het toernooiveld is vernieuwd en het groen onderhouden. Kortom: we zijn klaar voor de start van alweer het 30e Archeonseizoen.

Het Museumpark Archeon heeft een volle agenda met de Museumweek en de Nationale Archeologiedagen. Ook verwelkomen wij weer vele historische groepen die samen met de Archeotolken de geschiedenis in beeld brengen.

Onder Ons

Met het project 'Onder Ons', een initiatief van het Rijksmuseum voor Oudheden en tien andere Nederlandse musea, waaronder Museumpark Archeon, en

de Vriendenloterij, zal een mooie tentoonstelling worden voorbereid voor de winter in 2024.

Zwammerdam 6

In de Romeinse Restauratiewerf wordt binnenkort gestart met de Zwammerdam 6 die de komende periode gerestaureerd wordt. Aan de opbouw van het schip van 20,25 bij 3,4 meter wordt voortvarend gewerkt.

Strijd in de graventijd

Vanaf 2 mei is in het Archeologiehuis de tentoonstelling 'Strijd in de graventijd' te zien. Het Middeleeuwse graafschap Holland was een klein maar onafhankelijk en welvarend land waar bijna voortdurend oorlog werd gevoerd, óók rond 1426 bij Alphen aan den Rijn. Tijdens een gevecht op het water verloren een paar geharnaste strijders hun ijzeren wapenhandschoenen, een archeologisch bewijs van de Slag bij Alphen, waarbij het Hoekse leger van Jacoba van Beieren ten strijde trok tegen de Kabeljauwen. De handschoenen zijn in 2015 door amateurarcheologen gevonden.

Het komend seizoen is Archeon klaar om weer vele bezoekers te verwelkomen voor een dagje uit in de geschiedenis van Nederland. Wij wensen alle betrokken medewerkers, vrijwilligers en Vrienden van Archeon een goed seizoen toe!

Jack & Monique Veldman

Nieuw dak voor de LBK boerderij

Aanleg nieuwe kade

De herstelde wal om de Romeinse arena

VVvA op bezoek bij voormalig voorzitter Tiny Brouwers in Sauerland

Door Leo van Sister, voorzitter VVvA. Foto's: Leo van Sister

Van 7 tot en met 9 oktober toog een leuk gezelschap van VVvA-leden naar de nieuwe heimat van oud-voorzitter van de VVvA Tiny Brouwers en zijn vrouw Carin. Als je een paar dagen rondrijdt in dat fraaie Sauerland en je bezoekt de nodige bezienswaardigheden, begrijp je heel goed waarom Tiny en Carin hier jaren geleden zijn gaan wonen. De natuur is schitterend en er is heel veel ruimte, wat ook de behoorlijke ruime huizen tegen prettig betaalbare prijzen verklaart.

Leren over de lokale mijnbouw

We troffen elkaar in het middeleeuwse hart van Soest waar al 5.000 v.C. dragers van de bandkeramiek cultuur leefden. Na een interessante rondleiding door de oude stad was het goed toeven in Brauhaus Zwiebel. Daarna bezochten we in Arnsberg het mooie Sauerlandmuseum waar de gevarieerdheid van de streek goed naar voren komt. De avonden en diners brachten wij door in hotel Stoffels in Schmallenberg. Een adres waar het prettig toeven is.

De zaterdagochtend ging de rit naar de Ginsburger heide alwaar de Burg ruïne Ginsburg volledig in de mist lag. Deze burcht uit de 14e eeuw is nog deels intact en heeft veel historische waarde omdat het

generaties lang in het bezit van de familie Nassau is geweest.

Aldaar heeft onze Willem de Zwijger in 1568 het plan gesmeed om tegen de Spanjaarden in Nederland in opstand te komen. Wat ook lukte en van waaruit de Unie van Utrecht is ontstaan en de Nederlanden onafhankelijk werden.

In de middag werd het Leisteen- en Streekmuseum bij Bad Fredeburg met o.a. het mijnmuseum bezocht. Ook erg leuk en leerzaam om de streek te leren kennen. Na wederom een smaakvol diner in het hotel waren we te gast in huize Brouwers en kwamen de verhalen over VVvA toen en nu echt los en werd het steeds gezelliger. De zondag werden we tijdens de rondleiding door Schmallenberg aangenaam verrast met zonnig weer en de stadgids wist ons de mooiste plekjes te tonen. Helaas was na de daaropvolgende groepslunch onze reis afgelopen en reisden allen terug naar Nederland.

Sauerland is een bijzonder mooie streek met veel natuur, bezienswaardigheden en prima horeca. En bovendien niet al te ver van Nederland. Een streek waar velen zeker zullen terugkeren. Wij zeker! ■

Yvonne & Leo van Sister

De groep vermaakt zich uitstekend

Groepsfoto in Schmallenberg

Hoorsessie in het Sauerlandmuseum

Sauerland biedt genoeg gelegenheid voor prachtige foto's!

Prehistorische levenskunst:

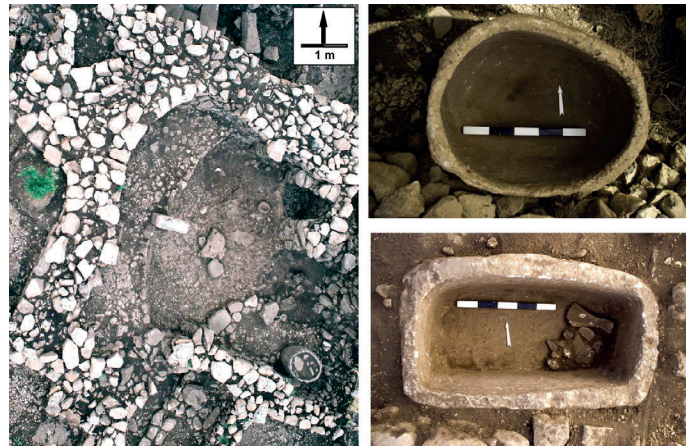
Door Frank Wiersema, vrijwilliger VVvA

Genieten van het leven is iets inherent menselijks. Steeds meer vondsten wijzen erop dat landbouw niet is uitgevonden uit een noodzaak aan voedsel, maar voor bier. Daarmee lijkt zelfs de innovatie die ten grondslag ligt aan het ontstaan van beschavingen te zijn voortgekomen uit onze drijfveer om het leven aangenaamer te maken.

Al 13.000 jaar geleden, lang voordat er landbouw was, hadden de Natufiërs in het huidige Israël in de gaten dat je met granen meer kan doen dan alleen opeten. In de Raqefet grot zijn in uitgehouwde kommen graantjes gevonden die gemout zijn en waaruit daarna moutsuikers zijn gemaakt. Door fermentatie worden deze suikers alcohol. Dit wordt gezien als de oudste vondst van bier.

Iets verderop, in het zuiden van het huidige Anatolië, ligt Göbekli Tepe. Dit is een indrukwekkend tempelcomplex waarvan de oudste fase 11.500 jaar oud is, toen mensen als jager-verzamelaars leefden en nog geen landbouw kenden. Mensen kwamen hier in grote getalen bij elkaar. In verschillende zandstenen vaten die hier gevonden zijn, van tot wel 160 - 180 liter, zijn ook sporen van bierbrouwen gevonden. Voedsel was er in overvloed, dus om die reden was er totaal geen noodzaak om landbouw te gaan bedrijven. Wél had men bij de massale bijeenkomsten

kennelijk graag een biertje. Dit suggereert dat landbouw niet vanwege voedsel ontwikkeld is, maar om aan de vraag naar bier te voldoen. Vanuit deze streek

Göbekli Tepe. Broninformatie op pagina 7

is landbouw verder over Europa verspreid - via het Mediterrane gebied, zowel langs de Donau als via het Iberisch schiereiland, naar Noordwest-Europa en naar onze streek. Overal waar dit gebeurde, lijkt ook de kennis van het brouwen mee verspreid te zijn.

Een mooi voorbeeld is een vondst bij de Haspelsee in Duitsland. Goed 500 jaar voordat de eerste boeren van de LBK daar kwamen, is bij de jager-verzamelaars al gecultiveerd graan teruggevonden. Dit moeten ze van lange afstanden geruild hebben met de eerste boeren van ofwel de Donau regio, ofwel het Iberisch schiereiland. Daarmee moet ook de kennis zijn overgedragen wat je met dat graan moet doen. Dit graan gaf geen substantiële bijdrage aan het dieet, dus moet een luxe goed zijn geweest. Iedereen die wel eens een laffe graanpap heeft gegeten, weet dat dit geen luxe is. Wanneer je van graan mout maakt en moutsuikers, heb je al iets heerlijk zoets wat al meer de moeite waard is. Handel werd gedreven tussen mensen. We moeten niet onderschatten dat met handel niet alleen goederen verspreid werden, maar ook ideeën en kennis; zeker als het gaat om kennis van zaken die het leven leuk maken.

Bierbrouwen zoals in de prehistorie

Houten brouwvork in gebruik

genieten van preo-bier

Door Frank Wiersema, vrijwilliger VVvA

Trechterbeker met bier

Bier is lastig terug te vinden in de archeologie. Als het niet al geconsumeerd is, blijft het in de grond niet bijzonder lang bewaard. We moeten voor bier dus vooral kijken naar de sporen van het productieproces. Veel archeologen zijn niet bekend met hoe bierbrouwen werkt, dus als er al iets gevonden wordt van het brouwproces, dan wordt dat niet makkelijk ook als zodanig herkend.

De Schotse archeologe Merryn Dineley heeft een echtgenoot die brouwer is, zij kan daardoor dergelijke vondsten beter duiden. Zo zijn er bijvoorbeeld veel grote vlak gemaakte vloeren gevonden, die door archeologen als prehistorische dansvloer zijn geïnterpreteerd. In sommige gevallen zijn in barsten in die vloeren verkoolde graantjes teruggevonden. Zij kon dit herkennen als moutvloeren - om mout te maken voor bier. Grote stenen vaten die door het hele neolithicum van Anatolië tot Orkney zijn teruggevonden, kon zij interpreteren als brouwvaten. Onder de microscoop heeft ze van tal van vindplaatsen graantjes bekeken en gezien dat hier moutsuikers uit gemaakt zijn, een belangrijke stap naar bier.

Sinds zij ruim twintig jaar geleden met haar baanbrekende werk begon, is het brouwproces bij meer

archeologen op de radar gekomen. Het is nu voldoende algemeen bekend dat verschillende vondsten als details van het brouwproces geïnterpreteerd kunnen worden. Bijvoorbeeld 6.000 jaar oude grote houten vorken die recent in het veen van Stainten West zijn gevonden, die worden net als vergelijkbare eerder gevonden vorken, nu gezien als mogelijke brouwvorken - gereedschap wat heden ten dage nog gebruikt wordt. Nu we weten dat fermentatie zelf herkenbare sporen achterlaat in aardewerk in de vorm van microscopisch kleine putjes, kunnen archeologen daar gericht naar kijken. Dit alles biedt perspectief voor wat er in de toekomst allemaal nog gevonden kan worden op het gebied van brouwen.

Al met al zijn nu van elke neolithische cultuur, van LBK tot TRB wel dergelijke vondsten gedaan óf geïnterpreteerd. Het verspreiden van landbouw lijkt dus onlosmakelijk verbonden met het verspreiden van bierbrouwen. ■

Vat (rechtsboven). trog (rechtsonder) in situ (links).
Uit: Dietrich O., Heun M., Notroff J., Schmidt K., Zarnk M. - The role of cult and feasting in the emergence of Neolithic communities. New evidence from Göbekli Tepe, south-eastern Turkey. *Antiquity* 86- 2012

Een praatje met de Bouwgroep

Door Maritgen Rodenburg, foto: Willem de Jeu

Een van de vrijwilligersgroepen binnen de Vereniging Vrienden van Archeon is de Bouwgroep. Je kunt ze vinden bij de jaren geleden door hen gebouwde Romeinse muur, waar ze hun werkplaats hebben. Een paar campingstoelen, een pot koffie, wat grappen over en weer en dan gaat de werkplaats op slot en verspreiden de leden zich over het park voor hun klussen van die dag.

De Bouwgroep is er op dinsdag en zaterdag. Ze herstellen voornamelijk gebouwen, maar werken ook aan nieuwe bouwwerken. Pas geleden hebben ze de Romeinse schuur (foto voorop deze NoVA) gebouwd en maakten ze een hek dat straks op de wachttoren van de Romeinse muur het oude hek vervangt. De schutting in de kloostertuin is door hen gemaakt, maar de Bouwgroep maakt ook spullen voor dagelijks gebruik, zoals houten drinkbekers, tafels voor de huizen in Archeon, een houten kast voor de medicus enzovoorts.

Voor nieuwe huizen is de Bouwgroep verantwoordelijk voor de houten skeletbouw. Dat is een heel specialistische klus, leuk om te leren en aan mee te bouwen. Alles wordt gemaakt van eikenhout, dat wordt geleverd door Museumpark Archeon en opgeslagen in de werkplaats.

Als ik de mannen (de Bouwgroep bestaat op het moment alleen uit mannen) vraag wat het leukste is aan de Bouwgroep? Dan is dat de lol onderling, de gezelligheid en de saamhorigheid. En je leert er ontzettend veel van. Quinn is het jongste lid van de ploeg en hij heeft veel aan de kennis en ervaring van de andere leden. Er wordt veel gelachen en Quinn moet vanwege zijn relatieve onervarenheid de nodige grappen doorstaan, maar het leren volgens meester-gezel model, om het maar in historische termen te noemen, vinden de mannen van de Bouwgroep juist ontzettend leuk.

Nieuwe leden

De Bouwgroep staat altijd open voor nieuwe leden, het liefst mensen die al enige affiniteit hebben met bouwwerkzaamheden. Kennisdeling staat voorop. Mensen die iets willen maken en die met hun handen willen werken zijn van harte welkom. Wie opziet tegen de interactie met het publiek hoeft zich geen zorgen te maken. Coördinator van de Bouwgroep, Jan Jennissen, neemt die rol voor zijn rekening. Leden van de Bouwgroep kunnen zich daardoor concentreren op hun werkzaamheden en Jan verzorgt daar waar nodig de enthousiaste uitleg bij voor publiek dat komt kijken. ■

Klinkende levenskunst

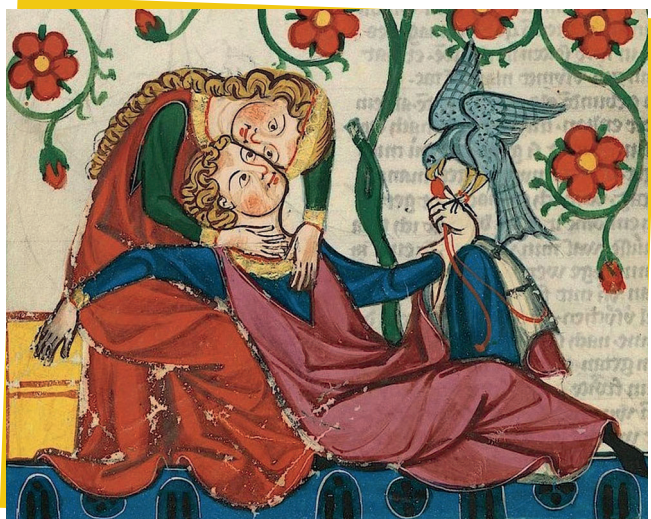
Door Helma Hartman, Archeotolk Museumpark Archeon

Hoe klinkt de middeleeuwse levenskunst? Dat vragen we aan een troubadour, een minnezanger, een schurk en een monnik. Laten we beginnen met Guilhem IX van Aquitanië, onze vroegst bekende troubadour (1071 - 1127). Wat zegt hij?

'Ik heb twee paardjes op stal - vol jonge pracht,
goed tot de strijd gedresseerd - 'k rijd ze bij nacht.
Maar beide houden gaat fout - daar 't een het andere
dan slacht.'

(vertaling Ernst van Altena)

Aldus Willem, die een enorm humoristisch mens moet zijn geweest.

Onze eigen dichter, Hendrik van Veldeken laat ons het volgende weten:

'Dé blitscap sonder rouwe ontfeit, bit eren, hé is rike'.
Vertaald: hij is rijk, die van liefde zonder verdriet doorstraald wordt.

En wat heeft François Villon (1431 - 1463?), meester-schurk en -poëet, als zijn levenskunst beschouwd? Achtereenvolgens een citaat uit Meditatie over de voorbije jeugd en uit de Ballade van de goede leer.

'Ik heb de centen laten stromen,
Ik heb gefeest, ik heb gebrast,
Ik heb de meisjes meegenomen'...

(vertaling Wim de Cock)

'Maakt verzen, schertst, slaat de cymbaal, lutteert (= speel luit?)

Als gekken, los of loos van zeden.
Blaast op de fluit, verkleedt u, declameert.
Trekt door de dorpen en de steden.
Brengrappen, kluten of moraliseert.
Maar weet, dat winst, die gij kunt klauwen
Bij kegelspel of kaarten, immer keert
naar de taveernen en de vrouwen!
(vertaling Wim de Cock)

We laten tenslotte Der Mönch von Salzburg (14e eeuw) aan het woord, die het liefst lijkt te 'tuinieren':

'Dichten, zingen, snarenspeel, fluit-geklank en praten; het beginpunt van alle avonturenlust ligt in het 'bloemenkransje'. Vrolijk moet de tuinier zijn, die daar aan het graven gaat. (...) Dat kransje gaf ik nooit meer op, dat kan ik je wel beloven'...

We kunnen concluderen dat dichters en zangers de liefde tot levenskunst verhieven, in welke vorm dan ook!

Bronnen beeldmateriaal:

<https://www.brabantcultureel.nl>

<https://www.linternaute.fr/>

Nora en Servais zwaaien af

Door Maritgen Rodenburg

Voor menig vrijwilliger was Nora Vermeulen de laatste jaren het eerste aanspreekpunt van Museumpark Archeon. Het vrijwilligerswerk is ondergebracht bij de Vereniging Vrienden van Archeon en Nora was hier een tijdlang coördinator van. Haar man Servais zat ondertussen in de activiteitencommissie van de VVvA en werd later algemeen bestuurslid. Nu leggen ze allebei hun werkzaamheden neer. Passend bij het thema van dit nummer, levenskunst, gaan ze hun tijd anders indelen: ze maken tijd voor meer gezamenlijke reizen in binnen- en buitenland. We stellen ze voor vertrek nog even aan u voor:

Hoe en wanneer begon jullie betrokkenheid bij Archeon?

Nora: Via de banenmarkt, februari 2019. We stapten daar binnen zonder enig idee wat we precies wilden gaan doen. Zo kwamen we binnen en heel snel was Servais al lid van de activiteitencommissie van de VVvA

Servais: Ja, ik nam het stokje over van Niko Geerlings, als voorzitter activiteitencommissie. Zo ben ik begonnen. En toen ontdekten we dat er een assistent-coör-

dinator vrijwilligers werd gezocht.

Nora: En omdat ik dat al eerder had gedaan bij 'Tom in de buurt', bij het maatjesproject, vond ik dat wel leuk. Dus zodoende. Niet wetende dat ik al heel snel coördinator zou worden.

Waarom wilden jullie vrijwilligerswerk doen?

Servais: Ik ging met name voor de bestuursfunctie en waarom, ik had niet echt veel tijd voor echt vrijwilligerswerk. Maar ik zat daarvoor in het bestuur van de bibliotheek in Gouda en mijn termijn liep af en ik dacht laten we eens kijken wat er nog meer is en wat dichterbij. Dus zodoende, maar meer bestuurlijk, naast mijn werk.

Nora: Dat doen een hoop vrijwilligers, vrijwilligerswerk naast hun werk. Voor mij was de reden dat ik kort ervoor mijn baan was kwijtgeraakt. Het bedrijf verhuisde naar Polen en in die tijd kreeg je nog moeilijk een baan als 50+-er. Om toch actief te blijven zocht ik vrijwilligerswerk voor een paar uur per week.

"Er is voor iedereen wel wat te doen."

Voelen jullie de behoefte om in historisch kostuum te lopen?

Nora: Nee, helemaal niet. Maar het is leuk om zijdelings mee te maken, omdat je zoveel leert en dat is dan weer een uitdaging om veel te leren. Ik werd losgelaten en dan moet je wel, maar ik leer nog, hoor! Bijvoorbeeld bij de Zwammerdamgroep, daar blijf je leren, ik ben daar ook graag.

Was het de bedoeling om samen vrijwilligerswerk te doen?

Nora: Ja, het liefste wel. Als het niet was gelukt, dan had Servais wel gezocht naar iets anders. Het is fijn, want dan kun je gezamenlijk naar de feesten en dergelijken.

Zijn jullie actief in de VVvA?

Servais: we hebben wel wat excursies meegemaakt. Zo ben ik onder andere naar het Thermenmuseum in Heerlen en het Museum Catharijneconvent in Utrecht geweest.

Blijven we jullie nog zien?

Nora: Ja, ik ben niet zozeer betrokken meer bij VVvA, maar ik blijf vrijwilliger. Alleen help ik nu op personeelszaken. Daardoor heb ik meer met personeelszaken te maken.

Servais: En ik blijf ook vrijwilliger, maar dan bijvoor-

beeld als parkeerwacht tijdens evenementen. We hebben laatst de distributie van de kerstpakketten gedaan, dat blijven we waarschijnlijk ook doen.

Wat vinden jullie het mooiste aan Museumpark Archeon?

Nora: Het respect voor het personeel. Er wordt zoveel gevraagd van mensen, hoe ze met mensen om moeten gaan, problemen oplossen, de kennis die ze moeten hebben. Onderschat het niet hoor, want ze moeten het verhaal goed vertellen aan de bezoekers, ze zijn het echt. Ze hebben een hoop kennis,

“Ik leer elke dag nog nieuwe dingen.”

maar ook alle voorkomende problemen lossen ze op. Ik heb veel respect voor het personeel, het is veel zwaarder dan het lijkt.

Servais: En ze doen het niet alleen voor hun inkomen, maar ze doen het ook omdat ze het leuk vinden. Het is echt een passie om in Archeon te werken.

Tot slot, waarom zou je lid van de VVvA en dus vriend van Archeon worden?

Nora: Je blijft leren en er zijn zoveel verschillende vrijwilligersmogelijkheden, er is voor iedereen wel wat.

Wat gaan jullie hierna doen?

Servais: We gaan meer verdere fietstochten maken

en zodra Schiphol weer op orde is, gaan we meer op vakantie. En als ik een bestuurlijke functie tegenkom, zoals de 20 van Alphen, Schouburg of zwembad of iets, dan doe ik dat wellicht.

Nora: We zijn nu wat lastiger te binden aan een functie. Als vrijwilligers coördinator kan je in het hoogseizoen niet een maand weg. Als ik normaal gesproken

op vakantie was, was ik nog steeds bezig met de vrijwilligers.

Nora en Servais, bedankt voor dit gesprek en veel plezier op jullie reizen en leuk dat jullie zichtbaar blijven in Museumpark Archeon! ■

Foto's: Willem de Jeu

Over de Vrienden

Door het bestuur van VVvA

De Vereniging Vrienden van Archeon begeleidt ca. 200 vrijwilligers in Archeon. Samen kunnen we onze passie voor geschiedenis en archeologie delen en het culturele erfgoed behouden. Voor elke interesse is een vrijwilligersgroep opgericht. Naast de drie tijdperken prehistorie, Romeinse tijd en de middeleeuwen zijn er ook de volgende vrijwilligersgroepen:

1. De Groengroep (denk aan het aanleggen en beheeren van historische tuinen)
2. Bijenlandschapgroep (in 2021 zijn in Archeon maar liefst 41 wilde bijensoorten en 39 soorten zweefvliegen geteld!)
3. Redactiegroep NoVA (word jij ons nieuwe redactielid?)
4. De Bouwgroep (zie pag. 8)
5. Operatie Zwammerdamschepen (werk mee aan de restauratie van deze eeuwenoude schepen)
6. De verschillende commissies binnen VVvA (bijvoorbeeld de activiteitencommissie)
7. De filmgroep (voor nog meer kennisdeling)
8. Vrijwilligers van het Archeologiehuis (word onze nieuwe gids)
9. Bestuur (algemeen of wordt onze nieuwe voorzitter)

Als vrijwilliger werk je zelf mee in het park in een van onze vele actieve groepen of bij de vereniging als commissie- of bestuurslid. Ontmoet nieuwe vrienden, leer een ambacht of help mee in het groenonderhoud of de bouw.

Dit krijg je terug voor jouw steun. Help je mee Archeon nog leuker te maken?

- **Korting op entree Archeon**
Het hele jaar korting op de entree van Archeon voor leden van VVvA van 50% korting tot max. 4 personen.
- **Medezeggenschap tijdens Algemene Ledenvergaderingen.**
Twee keer per jaar beslis jij mee tijdens de ALV op Vriendendagen over nieuwe projecten
- **Twee keer per jaar NoVA magazine**
Ons historische magazine in je mailbox of als print
- **10x boeiende lezingen**
Elke maand een lezing bezoeken of online bekijken over historische vondsten, onderzoeken en ontdekkingen
- **Korting op excursies**
Reis naar archeologische- en historische plaatsen in groepsverband met de vereniging

Als vrijwilliger

- Een bescheiden vergoeding per uur indien 1x per maand aangemeld voor een dag.

Kortom: als vriend van Archeon draag je bij aan projecten en kan je deelnemen aan workshops en lezingen.

Meer weten? Ga naar www.vrienden-archeon.nl

Meld jij je aan als vriend? Vul het inschrijfformulier in via de site of gebruik de invulkaart op de achterkant van deze NoVA.

Vrouwe Hadewij

Door Patricia Verbree, Archeotolk Museumpark Archeon

Een vrolijk gemoed, dat doet een mens goed!

Hildegard von Bingen (1098-1179) was een bijzonder iemand. Tijdens haar leven in het klooster liet zij veel boeken met boeiende adviezen na, die wij zelfs nog in onze tijd kunnen gebruiken. Hildegard had een enorme kennis van de natuur opgedaan en wist deze ook te gebruiken ter voorkoming en bestrijding van ziekten en ongemakken.

Hildegard keek naar de mens in zijn geheel en vond dat problemen zo beter opgelost konden worden. "Een boog die altijd gespannen staat, verliest zijn soepelheid. Hierdoor raakt men uit balans", aldus Hildegard.

Verder leren we van haar:

- Mocht men geneeskruiden nemen, doe dit dan nuchter. Dan zijn ze werkzamer en werkt het sneller.
- Mensen die droevig zijn of veel zorgen hebben, nemen het beste verwarmde wijn, gedronken met koud water werkt dit het opwekkendst!
- Lavendelgeur verdrijft boze geesten en beperkt slechte dingen (beesten, ongedierte zoals luizen hebben er een hekel aan en verdwijnen).
- Een middeltje dat het hart opent en het gevoel verfijnt, zorgt voor een goed humeur en maakt de geest vrolijk. Dit verkrijgt volgens onderstaand recept:

Vrolijke geest pasta

Neem wat kruidnagels, wat nootmuskaat en wat kaneel, vijzel dit zeer fijn, meng deze poeder met volkoren meel en wat water. Zo ontstaat een soort pasta dat men vaak moet innemen.

Er bestaat nog een andere versie van dit bovenstaande recept:

Recept vrolijke gemoedskoekjes

Nodig:

- 250 gram volkoren meel
- 75 gram boter
- 75 gram honing of drie eetlepels suiker
- 1 ei
- 1 el gemalen nootmuskaat
- 1 el kaneel
- 1 tl gemalen kruidnagel

Voeg alles bij elkaar tot een dik deeg en zet dit ca. 30 minuten op een koele plek (koelkast). Zet de oven op 180 graden. Rol uit en steek koekjes uit met een vormpje. Bak de koekjes ca. 10-12 minuten en laat ze goed afkoelen.

Vrouwe Hadewij

Bronnen

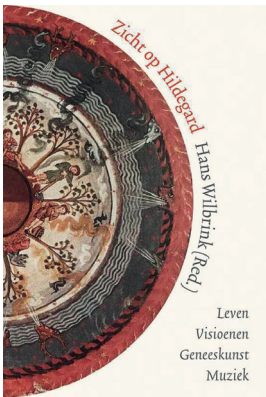
De universele geneeskunst van Hildegard von Bingen, door Louis A.M. van den Bercken
Hildegard's healing plants, from her Medieval classic Physica, translated by Bruce W.Hozeski
<https://www.bruzz.be/koekjes-waar-je-vrolijk-van-woordt-2010-05-13>

Boeken en tentoonstellingen

Door Patricia Pol

Boeken

Zicht op Hildegard Leven, visioenen, geneeskunst, muziek, Hans Wilbrink (red.)

In het chirurgijnshuis in Archeon valt de naam Hildegard van Bingen (1098-1179) niet zelden. Deze abdis en Benedictines uit het Duitse Eibingen had dan ook een buitengewone kruidenkennis.

Ze maakte prachtige muziek,

die een rage werd in de jaren tachtig en negentig. En ook op het gebied van religie, kosmologie, wetenschappen, filosofie, muziek, plant- en taalkunde was ze haar tijd ver vooruit. Ook tegenwoordig spreekt zij nog tot de verbeelding en is zij onderwerp van tentoonstellingen, lezingen, concerten e.d., zowel in Nederland als in Duitsland. Google maar eens op haar naam. Negen specialisten schrijven in *Zicht op Hildegard* over een deelgebied van haar leven en werk.

Tentoonstellingen

Picasso en de prehistorie

Musée de l'Homme, Parijs, tot en met 12 juni 2023

Van de kunstenaar Pablo Picasso wordt gezegd dat hij een grote interesse had in de prehistorie. Onduidelijk is of hij ooit prehistorische kunst met eigen ogen heeft gezien, maar deze levenskunstenaar heeft zich er zeker door laten inspireren. Veertig van zijn werken waarin een prehistorische invloed valt te ontdekken, zijn nu te zien in het prachtige Musée de l'Homme. De presentatie van de creaties van Picasso maken het slotdeel uit van de tentoonstelling "Kunst en prehistorie": meer dan 90 originele prehistorische stukken en honderden digitale afbeeldingen van schilderijen en gravures zijn hier tentoongesteld. Beroemde Venusbeelden, niet te missen fresco's uit Lascaux en Chauvet, versierde werktuigen, beeldhouwde dieren en nog veel meer. Dus mocht u op vakantie gaan naar Frankrijk en u bent in de buurt van Parijs: <https://www.museedelhomme.fr/fr>

Het unieke memorieboek van Maria van Nesse (1588-1650) *Nieuwe perspectieven op huishoudelijke consumptie, Judith Noorman, Robbert Jan van der Maal*

Bij het thema van dit nummer, Levenskunst, moest ik denken aan een 17e-eeuwse vrouw die van alles over haar leven opschreef! Was het

levenskunst? Dat kunt u alleen beoordelen na het lezen van dit memorieboek van Maria van Nesse. Deze ongehuwde, welgestelde, katholieke vrouw uit Alkmaar noteerde van 1623 tot 1646 nauwgezet al haar uitgaven, plus alles wat ze niet wilde vergeten. Haar verhalen gaan over allerlei aspecten van het dagelijks leven zoals het laten maken van kleding en schilderijen, kopen van sinterklaascadeautjes, schoonmaken en boodschappen doen, feestvieren en begraven. Ook schreef ze over persoonlijke gebeurtenissen, recepten, medische adviezen en afspraken met leveranciers en dienstmeisjes.

Sofonisba Anguissola: powervrouw

Rijksmuseum Twenthe, tot en met 11 juni 2023

Ze is de vrouw van een beroemde renaissancekunstenaar, maar Sofonisba Anguissola (ca. 1532-1625) werd vooral door de waardering van mannelijke tijdgenoten zelf ook beroemd. Maar het kwam haar niet aanwaaien. Sofonisba overkwam obstakels, creëerde een succesvolle carrière en floreerde in de portretkunst. Zo mocht zij het menselijk naakt niet bestuderen of anatomische lessen volgen. Zelfstandig artistieke reizen maken zat er ook niet in. Nee, het werd haar zelfs verboden om het landschap rondom haar geboortegrond Cremona in Italië te bestuderen. Maar van de beperkingen weet Sofonisba haar kracht te maken! Ze richt zich op de portretkunst en gebruikt haar familieleden als modellen, die kan ze gemakkelijk thuis bestuderen. "Anguissola's portretten lijken zo levensecht, dat ze lijken te ademen", schreef een recensent. Op naar Enschede dus!

Vriend van Archeon worden!

Ja: ik wil graag lid worden van de VVvA!

Naam

Adres Postcode

Woonplaats

Mailadres

Aankruisen

- Ik geef mij op als individueel lid
- Ik geef mij op voor een gezinslidmaatschap
- Ik geef mij op voor een jongerenlidmaatschap
- Ik geef mij op voor een bedrijfslidmaatschap

De contributiebedragen voor 2023 zijn als volgt:

Jongerenlidmaatschap €12,50 | Individueel lid €25 | Gezinslidmaatschap €45 | Bedrijfslidmaatschap €75

Deze bon liefst per e-mail verzenden naar secretaris@vrienden-archeon.nl of per post aan Vereniging Vrienden van Archeon. Postbus 600, 2400 AP Alphen aan den Rijn.

Of meld je aan via <https://www.vrienden-archeon.nl/aanmeld-formulier-lid/>

Colofon

Redactieteam VVvA

- Leo van Sister
- Monique Veldman
- Frank Wiersema
- Helma Hartman
- Patricia Pol
- Patricia Verbree
- Giel de Reuver
- Annette Geerlings
- Willem de Jeu

Hoofdredactie

Maritgen Rodenburg

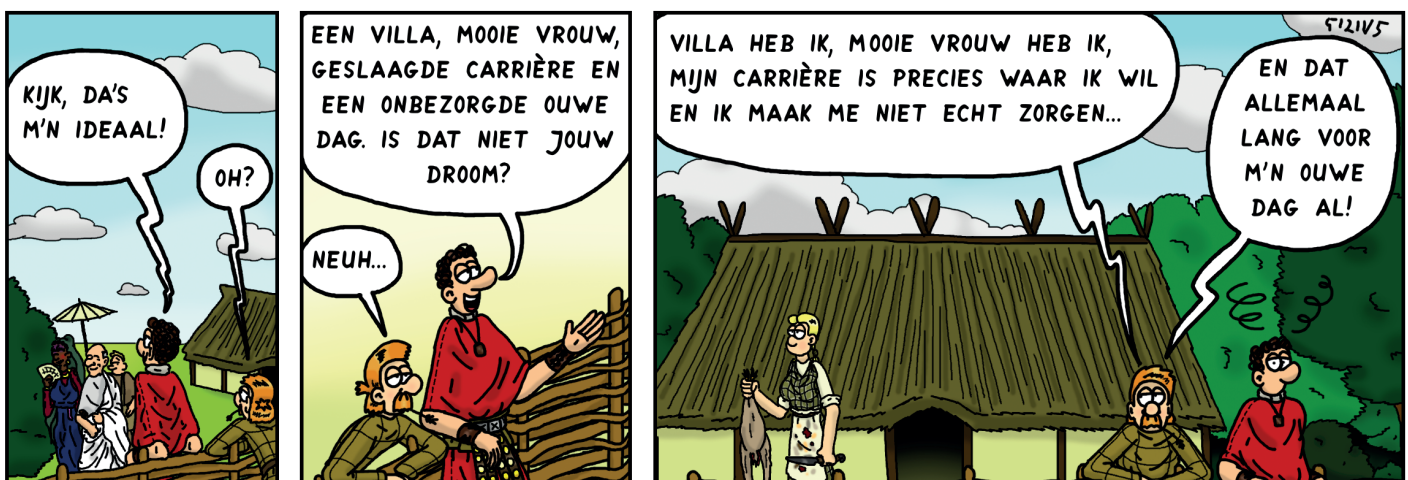
NoVA is het verenigingsblad van de VVvA en verschijnt twee keer per jaar. De volgende NoVA verschijnt in het najaar van 2023. Contact: nova@vrienden-archeon.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen.

Dit tijdschrift is gedrukt op voorBIJ, een gerecycled papier met bloemrijk bermgras uit het Bijenlandschap. De papiersoort draagt aantoonbaar bij aan bevordering van biodiversiteit en verduurzaming van de leefomgeving.

Marcus & Marbod

Door Gilivs

Vormgeving door
Jannet Harthoorn Design

Sponsors

